

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

**Mysta In Pulpito Simplex, seu Dissertatio Theologica, De
Simplicitate, Quam Ecclesiasticus Præsul, in suggesto,
Nunquam non, sollicitus ac satagentius obervare debet**

Nitsch, Georg

Wolffenbuttelaë, MDCCXVI

VD18 13021338

Quaestio.

urn:nbn:de:gbv:45:1-13753

bührende Maaß gehalten und alles also eingerichtet werden/ daß der Majestät und Ehrerbietung/ die man dem Worte Gottes und denen heiligen und himlischen Dingen schuldig/ wie auch der Aehnlichkeit des Glaubens / der Gottesfurcht und Erbarkeit kein Eintrag geschehe. Vid. Seelen-Schatz/ part. 4. pag. 65, 66.

6. *Quia imbecillitatis humana sunt admicula.*
De imberbi Juvene, Horatius inter alia: *Monitoribus est asper.* Aft non de Juvene imberbi duntaxat; sed & de sene barbato, quin & barbatissimo, id ipsum asseveranter dixeris. Cum enim & hic veniabiles suos existimet reatus, impatiens est correctionis. Oratorio igitur utendum stratagemate, nec tam directè, quam obliquè; nec tam manifeste, quam occultè in quo cespitaverit ipse, ostendendum. Molles initio sermones tandem in fine mera fieri debent jacula. Was nicht durch nachdrückliches Einrahten und Zureden auff der Kanzel oder im Cabinet geschehen kan/ muß durch ein Esopisches Thier im Felde oder Walde unvermerckt beygebracht werden/ ita Dominus Roger l' Estrange, in præf. Fab. Æsop. *Altius itidem, ne quid subriceam, mentibus, præsertim plebejis insident, quia sensus plus in iis viget, quam intellectus.* Quocirca etiam Sospitator noster gloriosissimus tot parabolis, in diebus carnis suæ est usus.

Quæstio.

Simplex suggestus numne variora, intricatiora, scrupulosiora, perplexiora, spinosiora ac curiosiora excludit amandatque Intrinseciva seu scrutaminula?

Resp. Per multos invenias, qui istis, quæ ad vitæ

C c

fan-

sanctioris spiritualiorisque rationem faciunt, nullatenus contenti; sed singularia, aliisque indicta, & intacta, operosâ venantes sollicitudine, igneam in supervacuis ostentant ingenii vim, & improba ac temeraria sedulitate, quæ captum superant, & limites sobrietatis excedunt, toto mentis nisu rimantur. Nosse appetunt, quo mense mundus sit conditus, qua ratione digestus? quid ante condituram ejus fecerit DEUS? an ab æterno potuerit existere? an unus tantum sit numero? o' *deiva* pluralitatem ostensurus, ex Evangelio: *Nonne*, inquiebat, *decem mundi sunt facti?* cui alter lepide: *Ubi autem sunt novem?* Alii hisce investigandis herculeam ferè ponunt operam: Quo die Angeli sint producti? An Diabolus in primo suæ creationis instanti peccarit? Cur eidem non pateat reditus ad gratiam? Studiosissimè perquirunt: An Adamus & Eva concorpores à DEO sint creati? Cur ex Adamo dormiente potius, quam vigilante Eva sit formata? Cur ex costa? Hæc costa, num fuerit supernumeraria? An umbilicum habuerint primi parentes? An membra genitalia? An dentes divisos? Quæ cuncta iusto fidentius negat Paracelsus, in libro Azoth seu de Ligno & Linea vitæ. Porro: Cujus fuerint staturæ? unde ferramenta acceperint? an ratio comparandi ignem constiterit ipsis? an Adamus rubram, an nigram habuerit barbam? ubi sit sepultus? Quoto cognationis gradu nos eundem attingamus? Anxii sunt in perscrutando: Cujus nam speciei arbor scientiæ

entiaē boni ac mali fuerit? Ficusne, pomusne? Sciscitantur: Quibus armis Abelem trucidaverit Cain? Quo signo hic fraticida, ne occideretur, sit notatus? Instant: Quid Dudaim, quæ Rahel tanti æstimavit; num Andragoræ, ut LXX interpretes causantur; seu, num ficus Indica, quæ Muz, vel Maaz Arabibus dicitur? ut censet illustris Dominus Ludolf, vir omnigena eruditione, linguarumque variarum peritia nobilitatus, quemadmodum in ipsius hist. Aeth. lib. I. c. 9. videre est. Ulterius: Ex qua arbore virga Mosis, miraculorum effectrix, fuerit avulsa? Quomodo Simson tot vulpeculas capere potuerit? An Jephtha filiam suam sacrificaverit? Quoto suæ ætatis anno Salomo genuerit Roboam? Contendunt de Magorum, ex oriente ad Christum recens natum venientium, nominibus, dignitate, patria, loco, sepultura? Ubi strictim id subnectere placet, diabolicum prorsus esse, de quo Gordonius, in libr. medic. qui *Lilium* dicitur, part. I. c. 25. differit: *Si quis ponat os super aurem epileptici, cum est in paroxysmo, & ter recitet tres istos versus, agrum surrecturum; idque frequenter probatum. Versus sunt isti:*

Caspar fert myrrham, thus Melchior, Balthasar aurum,

Hec tria qui secum portabit nomina Regum;

Solvitur à morbo Christi pietate caduca.

Solliciti itentidem sunt, de auro, ab hisce Philosophis oblato: Factumne id fuerit, & signatum; an vero in massa? Enixissime sciscitantur, quot infantes Herodes

rodes Alcalonites occiderit? Quinam fuerint isti bi-
 ni discipuli, quos Sospitator in vicum ad adducendam
 asinam ejusque pullum miserit? A quo discipulo, la-
 vandi factum initium? Ligna an marmorea fuerit
 columna, cui flagellandus alligabatur Christus? Quis
 juvenis super nudum corpus sindone velatus? Cur
 Thomas vocatur Geminus? Quid Paulus in tertium
 coelum raptus viderit? In Theologia stricte sic dicta
 scire desiderant: Quomodo DEUS à se ipso esse queat?
 An alium sibi similem possit efficere? Num malum,
 quin & odium sui præcipere? In Anthropologia:
 Utrum, si nullum admissum peccatum, illi iidem ho-
 mines, qui nunc generantur, in statu naturæ corru-
 ptæ fuissent generandi? An nati in statu innocentiae
 actutum in ipso nativitatis exordio, perfectionem na-
 turæ & usum membrorum, adeoque perfectum &
 sufficiens robur corporis habuissent? An numerus
 marium & foeminarum par? Quomodo spiritualis
 labes peccati in posteros sit derivata? An, si Eva sola
 peccasset, peccatum originale nihilominus in omnem
 defluxisset posteritatem? Curiosi sunt proporro de
 gratiæ salutiferæ facta dispensatione. Gestiunt intel-
 ligere: Quare DEUS Judæos, duræ cervicis populum,
 præ cæteris elegerit, in suum peculium? Quare Ni-
 nevitis Prophetam miserit, aliis non itidem? Quare
 uni Genti citius oriri faciat lucem evangelicam, aliis
 serius? Quare latronem in politici Magistratus ma-
 nus, paterno incidere passus consilio? Quare furen-
 tem

tem

tem & minus spirantem Paulum mirabiliter & extraordinaria converterit ratione? Quare Ananiam & Saphiram usque adeo severe, illico in flagranti peccato iverit punitum, cum tamen interdum alios, multis sacrilegiis infames superesse sinat? Circa regenerationis media interrogant: Cur solis masculis in Vetere T. præcepta fuerit circumcisio? Quo remedio usæ sint foemellæ adversus malum hæreditarium? Quare agnus ad Sacramentum Paschatos fuerit electus? Quid sit Baptismus super mortuos, cujus LXX. interpretationes recenset D. Henr. Müllerus, in peculiari Dissert. Rostochii anno 1665. edita? Num Baptismus terrâ possit administrari, cum Christus in ea sit sepultus? Num aere, cum hic clarior sit aquâ, & ubique proftet? Num igne, cum hic Spiritum S. maxime significet; Disceptant: Num efficax sit baptismus, si in lingua factitia, quam Germani vocant Rothwelsch/ sit institutus? Acrius insistent: An Christus ipse cum suis discipulis sacra usus sit eucharistia? Qua forma, quove modo panem fregerit? Utrum, si mus roserit hostiam, excommunicandus sit, an devorandus à Missatico, vel honorandus? Quid consecrassent discipuli, si eo tempore, quo corpus Christi pendeat in cruce, consecrassent? Si ad futurum hominis statum fuerit perventum, iterum se nimia exerit taxanda curiositas? Scire sunt cupientissimi: Quo diei tempore resurrectio mortuorum continget? Utrum humores, intestina, capilli & ungues sint reditura? Utrum

corpora cum ab exesīs prodiere sepulchris, calida vet
 frigida sint futura? Utrum in eadem ætate, in eadem
 statura, in sexu virili, in vita animali &c. tumulis sint
 exituri? Qualis clangor tubæ Archæ Angeli in
 consummatione mundi? Qualis ignis, qui cœlos
 & terram sit consumpturus? num materialis?
 num immaterialis? An mundus quoad substantiam,
 an vero quoad qualitates tantum sit interiturus? Quo
 die infernus sit creatus? Qua lingua in cœlo nos si-
 mus usuri? num Hebraicâ? num Græcâ? num aliâ?
 Disquirunt: Ob ein Verstorbener/wenn er nach wenig Jah-
 ren/wie etwan Lazarus nach wenig Tagen wieder lebendig
 wurde/sein Vergnügen/so er Zeit seines Ablebens gehabt/
 mit Recht wieder fordern könne? oder ob er durch sein Ab-
 sterben so wohl den Anspruch darzu/als den Besitz seiner Gü-
 ter verlohren habe? Und vielleicht haben zu dieser letzten Fra-
 ge etliche alte Ketzer Anlaß gegeben/welche die Wiederhey-
 rachtung deswegen nicht zuließen/weil sie zum Vorwand an-
 führten/das die erste Ehe zwischen dem verstorbenen Mann
 und der überlebenden Frau unzertrennet bliebe; das sie also
 sich dannhero befürchteten/es möchte der erste Ehe-Mann
 dem Letztern dermahleins streitig machen können: wiewohl
 die Heil. Schrift selbst diese Thorheit mit ausdrücklichen Wor-
 ten wiederleget hat/Rom. 7. vid. Jean d'Espagne Schrifften
 pag. 439. In Christologia quot, quæso, captiosa pro-
 ponunt, & quot interrogatiunculas nectunt? Si A-
 dam & Eva non peccassent, (en damnosam studio-
 sitatem!) utrum Filius DEI nihilominus fuisset incar-
 natus? utrum λόγος potuerit suppositare (factitium
 vocabulum pro eo, quod est suppositum, seu perso-
 nam

nam assumere)? Utrum conveniat personam divi-
nam ac increatam, in gremium suæ hypostasios re-
cipere humanam ac creatam? Utrum genus huma-
num alio modo potuerit liberari, quàm per passio-
nem Christi? Jeremias Taylor affirmative respondet:
Gott hätte wohl in den unendlichen Schätzen seiner Weisheit
und Fürsorgung viel andere Mittel zu unserer Erlösung ausfin-
den können / als durch die Menschwerdung seines Sohnes vid.
Hist. Christ. part. 1. pag. 7. Sed negative hanc quæstio-
nem decidit eruditissimus D. Dan. Ernst Jablonski:
So jemand fragen wolte (sic ipse) ob denn Gott nicht ein
ander Mittel habe erfinden können / den gefallen Menschen
zu erretten / ohn eben dergleichen unbegreifliche Wunder vor-
zunehmen? so würde diese Frage mehr vorwichtig / als erbau-
lich seyn. Was wollen wir doch Gottes Macht fragen / da
wir seinen Willen wissen? Genug ist / daß so bald uns Gott
dieses wunderbare Geheimniß offenbaret hat / selbst unsere
Vernunft darin eine fürtreffliche Weisheit und Gottgezie-
mende Wohlauständigkeit bemerken kan. In der Lehre von
der Menschwerd. pag. 55. Conf. D. Joh. Frid. Mayeri Dis-
sert: Utrum genus humanum non alio potuerit modo,
nisi cruenta DEI morte reparari? Cur tam sero ge-
nus humanum sit redemptum? Utrum particula præ-
putii Christi, in circumcissione amputata, sit reas-
sumpta? Vestitus an investis post resurrectionem ap-
paruerit? Innumerabiles adhuc sunt λεπτολεξιαί, allatis
hisce multo subtiliores ac intricatiores, in quibus ex-
ponendis, vel ipsis Apostolis, si de iis sermonem ha-
bere cogerentur, alio opus foret spiritu. Caveat au-
tem

smilin

tem Minister Ecclesiæ omni modo, ne hæc & talia in cathedram inferat pastorem, idque ob has ponderosas rationes:

I. *Quæstiones ista plane non sunt edificatoriae.* Nihil habent utilitatis, parum saliditatis, multum vanitatis. Dictante Apostolo, *Theologia est cognitio veritatis secundum pietatem*, Tit. I, I. Sed quid, obsecro, est curiosulorum licenterque sciolorum Theologia? Ars potius, quàm sapientia; theatra verius, quàm ad veram pietatem accommodata. Non domat carnis petulantiam; non generat fidem; non format mores; non regit statum animæ; non proximo proficit &c. Ergo fumus saltem; ergo umbra saltem; ergo nebula saltem; ergo spuma saltem. Verissime *ὁ δεινός*: *Theologus, quod subtilior; eo periculosior.* Desine itaque aranearum texere telas, & ea, quæ animabus possunt, esse medicinalia, solerti industria propone. Informa auditorem, quomodo pie erga DEUM, juste erga proximum, & temperanter vivat erga se ipsum; & sic omnes veri Christiani numeros explevisti. Nauseat Religio argutæ desidiæ aculeos. In esu agni paschalis carnibus vescabantur Israelitæ, ossibus autem abstinebant: sic in doctrina cœlesti ea, quæ prosunt ad nutritionem, sunt consecranda; quæ vero usque adeo sunt dura, ut sua etiam duritie frangant dentes, & ad quævis humani ingenii prorsus retunditur, ea sunt relinquenda. Pro captu audientium igitur docendi modus est accommodandus. Gravissime & sapientissime

tissime Constantinus ille Magnus: *Tales quaestiones, quales nulla lex, Canonve Ecclesiasticus necessario praescribit, sed inanis dissoluti otii certatio proponit, licet ad ingenii acumen exercendum instituuntur, tamen interiori mentis cogitatione continere debemus, & neque in publicos populi conventus efferre, neque vulgi auribus inconsulto concedere.* Quotus enim quisque est, qui rerum tam gravium, tantaque obscuritate involutarum, vim vel satis accurate pervidere, vel pro dignitate explicare valeat? Quod si quisquam est, qui istud se facile efficere, & consequi posse confidat, quanta, quaeso, multitudinis pars, quae possit efficere, vel idem intelligant? Socrat. l. 1. cap. 3. & 4. Juvat hic etiam audire, quae B. Gesenius, vir pia Doctrina, & docta pietate, hanc in rem, sua protulit tempestate: Die Prediger / welche mit hohen schweren Fragen / (ohne deren Erörterung ein Mensch gar wohl sein Christenthum führen könnte) die Zeit auf der Kanzel zu bringen / versündigen sich damit sehr / und verursachen / daß ihre Zuhörer manchemahl die allernöthigsten Dinge nicht wissen / darum daß sie so selten davon recht gründlich / neben gehörigen Ermahnungen berichtet / und zu deren Meditation recht angeführet / und noch weniger auff eine gute und dazu nöthige Zeit und eine gute Weile in deren Betrachtung aufgehalten werden ; unter dessen mit unnützen Fragen sich schleppen / deren Erörterung ihnen wenig hilft / und zu ihrer Übung in dem Glauben und in der Gottseligkeit ihnen nichts nuhet / ja sie wohl gar in den falschen Bahn bringet / daß in solchen unnützen Fragen und deren Auflösung das Christliche seligmachende Erkenntniß bestehe. Vid. Epistel = Pred. auf die Neben = Texte pag. 155.

D d

2. Pia

2. *Pia aures ab ejusmodi curiositatibus abhorrent.* Bonæ ac devotæ mentes remedia quærunt, non oblectamenta: Humiliores avent fieri, non subtiliores; Piscatorium amant proponendi modum, non Aristotelicum. Verbo! Albumine ovi ipsis sunt insipidiores frivolæ argutiæ. Gorgiam sciscitanti: *Cur faba ventrem inflent, & non ignem?* apte respondisse ferunt: *Tibi respiciendum istud linquo; Cæterum scio, terram adversus ejusmodi homines producere ferulas.* Fuge itaque o Homo-DEI, fuge omnia subtilia nugamenta, & illud Scaligeri: *Nescire velle, quæ Magister optimus nescire nos vult, erudita est inscitia, auro carius semper habeto.* Tutum est nescire, quod regitur. Scitè Romanus Sapiens: *Quid te torques, & laceras in questionibus, quas subtilius est contempsisse, quam solvere?* Epist. 88. Resecandæ sunt istæ, non explicandæ; & qui illas profitentur, ut rem eximiam, increpandi potius, quam disputatione vincendi.

3. *Ludere & non serio rem mysticam agere videatur, qui modo in hunc, modo in illum exspatiatur meteorismum.* Necessaria spernit, non necessaria quærit: Farinam pedibus, lutum tractat manibus. Utinam verò hi minutuli disputatores, ad animum sibi revocarent, quæ Thomas à Kempis, in suo nunquam satis laudato libello, de imitatione Christi, hac super re meditate quondam differuit: *Quid prodest tibi (en verba, ad gloriæ incertæ venatorem directa) alta de Trinitate disputare, si careas humilitate, unde displiceas*
Trini-

Trinitati? Vere alta verba non faciunt sanctum & iustum; sed virtuosa vita efficit DEO charum. Opto magis sentire compunctionem quam scire ejus definitionem. Lib. I. cap. I. Ac iterum: O, si tantam adhiberent diligentiam, ad extirpanda vitia, & virtutes inserendas, sicut ad movendas quaestiones, non fierent tanta mala & scandala in populo, nec tanta dissolutio in cœnobiis. Certe adveniente die judicii, non quæretur à nobis, quid legimus, sed quid fecimus; nec quam bene diximus, sed quam religiose viximus. Lib. I. cap. 3. Omittatur itaque subtilium, & si ita loqui licet, vermicularum quaestionum vanitas, quibus non pauci ingratis laboribus. Mysteria DEI sunt adoranda, non autem sophisticis argutiis excutienda.

4. *Incomprehensibilia, suâ velle comprehendere sapientiâ, temerarium.* Quàm multa extra cognitionis nostræ sphaeram, in hac mortalitate sunt sita? Præclare Nonnemo: *Nostra scientia est verbum defectivum, cujus clausula hæc: Cætera desiderantur!* Quid itaque curiosissime ac scrupulosissime perquiris, quæ tibi nulla dantur ratione? Audiamus Lutherum, Evangelicæ veritatis acerrimum vindicem: *Voluntatem DEI absconditam investigare, ist den Wind mit Scheffeln messen/ und das Feuer mit Wagen wägen.* Vid. Sylv. sentent. ex Luth. p. 105. Neq; prætereundus hic doctissimus Richardus Victorinus: *Quid prodest (ita ipse ter quaterque bene) quaestionem movere, quam nolitis, aut non possitis solvere? Nonne hoc est cisternam aperire, & sine oper-*

culo relinquere? Quid est ambiguitatis opacum, perplexionisque profundum, argumentando ostendere, quam puteum effodere, vel cisternam aperire? Ad questionem interpositam nullam solutionem reddere; sed quasi indissolubilem relinquere, quid aliud est, quam cisternam apertam, & sine operculo relinquere. Sed si ceciderit bos aut asinus in eam, secundum legis praeceptum, Dominus cisternam reddet pretium jumentorum? Quid est bovem aut asinum in hujusmodi cisternam cadere, nisi simplices quosdam dubitationis laqueos incidere, & perfidia periculum incurrere? Si autem in scientia nostra perit anima pro qua est mortuus Christus, quale, quæso, pretium pro illius mutatione daturi sumus? Quæ ergo explanare non possumus, aut nolumus, nonne melius est, tacendo præterire, quam veritatem obvolvare, & perfidia laqueos spargere? Lib. 1. de Eman. c. 7. Finiam modestissima admonitione Lactantii, Ciceronis (ut vocatur) Christianorum: Sciat itaque, quàm inepte faciat, qui res inenarrabiles querit. Hoc est enim modum conditionis suæ transgredi, nec intelligere, quousque homini liceat accedere. Denique cum aperiret veritatem homini DEVS, ea sola scire nos voluit, quæ interfuit hominem scire, ad vitam consequendam: Quæ vero ad curiosam & profanam cupiditatem pertinebant, retinuit, ut arcana essent. Quid ergo queris, quæ nec potes scire, nec si scias, beator fias? Vid. Inst. lib. 2. cap. 4. in fin. Nervose Nonnemo: Wer mehr wissen wil / als Gott ihn wil lehren / der muß nothwendig den Satan zum Lehrmeister haben.

ben. Apostolus mysterium de Judæorum conversione ingressus, cum videret, esse imperscrutabile, in has erupit voces: *O profundas divitias, tum sapientia, tum cognitionis DEI!* Rom. II. 13.

5. Arcet à questionibus inutilibus passim, in verbo suo, sacer spiritus. *Stultas questiones & genealogias & contentiones ac pugnas legales cohibe: sunt enim inutiles & vana,* ita per Apostolum Tit. 3. 9. Et alibi iterum per eundem: *Noli altum sapere* Rom. II, 20 Et interjectis nonnullis: *Ne sapiat supra, quam oportet sapere; sed sapiat ad sobrietatem* Rom. 12. 3. Ad quæ verba Anselmus haud inconcinne: *Non plus sapere, id est, non plus inquirere, de occultis DEI, quam oportet; id est, quam ad fidem & religiosos mores pertinet; sed sapere ad sobrietatem, ut mens eorum non ebrietur, ut sensum perdat nimietate sapientia, dum in his, quæ supra vires humana rationis sunt, se immerferit; sed moderato intelligentia poculo moderata sit.* Per Salomonem ita clamitat: *Scrutator majestatis opprimetur à gloria;* Wer schwere Dinge forschet / dem wirds zu schwer. Prov. 25, 27. Et nonne etiam per figuras, scientiæ intemperantiam fortiter ac efficaciter it refrænatum? Cur enim olim vetuit, ne Moses ad rubum ardentem; ne populus ad montem fumantem propius accederet? Exod. 29. Cur, ne in arcam quis introspiceret? &c. Desine igitur male, & superflua, de DEO quærere; nec circa τὸ διότι nimis sis curiosus, quando τὸ ὅτι duntaxat Spiritus S. tibi revelavit. Liceat rationi

Quomodo B. Virginis proponere, ut scilicet instituat; nunquam tamen impune *Quomodo* Saræ vel Zachariæ usurpabit, ut verbo Dominico, per incredulitatem, reluctetur.

6. *Non tam verba, quam fulmina sunt, qua Patrum primores adversus malignam & perniciosam hanc animæ scabiem suo emiserunt tempore.* Chryostomus dicit: *Curiosus & nimis rerum divinarum perscrutator nihil proficit, nihil invenit præter ultimum supplicium.* Homil. 23. in Joh. Hieronymus ad Lætam: *Non rerum causæ; sed rerum Creator inquirendus est:* Augustinus: *Loqui volentes de DEI profundo, mersi sunt in profundum.* De verb. Apost. Serm. 17. Ambrosius: *Scrutari non licet superna mysteria: Licet scire, quod sit natus Filius; non licet; discutere quomodo sit datus. Illud mihi negare non licet; hoc quærere metus est.* Digito itaque compeſce labellum. Spiramina ventorum ora sunt absque auribus; nos coram DEO aures esse debemus absque oribus; Prompti ad audiendum, tardi ad loquendum. Credentes vocamur non Rationales; Ergo sentiendum magis, quam intelligendum. Cave igitur ac iterum cave, O Antistes Ecclesiæ, ne propter arborem scientiæ, arborem amittas vitæ. Les questions subtiles, & argües, sic Gallicum sonat dictum, ressemblent aux ecrevives, il y a plus à éplücher, qu'a mancher.

Objicis I.

Christus tamen clara voce dicit: Quærite! Matth. 7.7.
Resp.

Resp. Bene! Sed quid? *Εν Φακῆ μύρον, in lente un-*
guentum? Vana? inania? futilia? subtilia? Absit; Sed
 τὸν Κύριον, Act. 27, 27. Regnum DEI, Matth. 6, 33.
 Regnum, quod est à DEO; quod agit de DEO; quod
 adducit ad DEUM; τὰ ἄνω, quæ supra sunt; regnum e-
 nim DEI desuper venit; Jerusalem est cœlestis, Gal.
 4, 26. Justitiam, pietatem, I. Tim. 6. Hæc, hæc sunt
 quærenda, & quidem *ἰμπελώς*, ardentius, fervidius, e-
 nixius flagrantius, &c.

Objicis II.

Scrutationes scripturarum cuilibet sunt injunctæ.
 Joh. 5, 39.

Resp. Sobriæ, salutis sitibundæ; non ingenii osten-
 tatrices, famæ venatrices, & inutilium sectatrices.
 Talis Berroënsium quondam erat investigatio: Hi
 audiebant primum Apostolos; audita sibi imprime-
 bant; impressa & cognita ad trutinam Scripturarum
 examinabant; & examinata Scripturis convenientia,
 plenarie credebant. Act. 17, II. 12.

Objicis III.

*Hoc pacto nihil in suggestu tractandum remanebit,
 vel explicandum?*

Resp. Dum in Noctibus Atticis conscribendis Au-
 lus Gellius nonnullas horas ageret pervigiles, homo
 ipsi familiaris, in litterarum cultu non ignobilis, ma-
 gnamque ætatis partem in libris versatus, adiit ipsum,
 & *adjutum*, inquit, *ornatumque volo ire noctes tuas;*
 simulque tradit ipsi librum, grandi volumine, doctri-
 nis.

nisque omnigenis, ut ipse ajebat, præscatentem, ut ex eo sumeret, quantum liberet, rerum memoria dignarum. Avidius cum accipit, non secus, ac si copię cornu esset nactus, & recondit se penitus, ut sine arbitris legat. At quid ibi reperit? Mera miracula! Scilicet: Quo nomine primus appellatus esset Grammaticus? Quot fuerint Pythagoræ? Quot Hippocratæ? De Achillis clypeo; de Telmachi pedis ictu, & alia multa id genus; Quæ cum properans perlustrasset Gellius: "Οναιόσθ, inquit, ο doctissime Viro-
 ρūm, τάυτης τῆς πολυμαθίας, & librum hunc opulen-
 simum recipe, nihil ad nostras paupertinas litteras
 congruentem, quibus hoc unum nobis cordi est:

Ὅττι τοι ἐν Μεγάροισι κακόν τ'
 ἀγαθόν-τε τέτυκται.

Vid. Noct. Att. Lib. 14. cap. 6. pag. 356. seq. Similiter gra-
 vissime increpat Seneca, Didymum illum Gramma-
 ticum, qui quatuor librorum millia, de rebus hujus
 furfuris scripserat, quæ ut sapienter Philosophus, *de-*
discenda erant, si scires Sen. Ep. 88. Ais: *nihil in sug-*
gestu tractandum, vel explicandum remanere, si ista,
quæ supra alligata sunt, quæstiones omitterentur; Re-
 spondeo: Sat, satis, abunde, affatim. Nosti, aliud
 esse spumam, aliud aquam; aliud doctrinam vanam,
 aliud doctrinam sanam. Necessaria desiderat ἄγιον βῆμα
 non frivola; salutaria, non inutilia. Hortare acrius
 ad agendam pœnitentiam, ad corrigendos mores,
 ad emendandam vitam, ad mortificandam carnem,
 ad

ad edomandam vitiositatem insitam, ad terrestria despicienda, ad cœlestia suspiranda &c. Speculationes nos aliquando non sunt secuturæ; sed operationes. Quapropter: *Paulo majora canamus.*

Objicis IV.

Faciunt hæc ad perfectionem intellectus?

Resp. Hæc? Quis illud sibi persuadebit?

Haud pueri id credunt, nisi qui nondum ære lavantur.

Terræ Filii sæpe sæpius muscerdam, pro pipere; arsenicum, pro sacharo; & toxicum, pro melle, avide solent ligurire. Loquatur Martialis:

Turpe est difficiles habere nugas,

Et stultus labor est ineptiarum.

Si facerent etiam ad perfectionem intellectus, do verba excell. Becmanni, Multa tamen alia sunt, ad eandem longe magis facientia, quibus apprehendendis intellectus noster non sufficit, ac proinde istis ut incumbat, tanto minus opus habet. Vid. Lin. Doctr. moral, cap. 3. §. 8. pag. m. 47.

Quæstio.

Numne prudens atque cordatus Doctor, cui rerum cœlestium concredita est dispensatio, citra lesionem simplicitatis, in pulpito sacro, Controversias tractare potest?

Resp. Potest. Exigit id,

I. *Ipsius munus.* Non satis, ut Antistes sit διδακτικός; sed requiritur etiam, ut sit ἐλεγγτικός: non satis, ut de veritate κατασκευαστικός; sed requiritur etiam, ut pro veritate διασκευαστικός. Judæorum instar Hieroso-

E e

lyma

